

Prens Sabahattin'in Takipçilerinden Biri Olarak Nezahat Nurettin Ege Nezahat Nurettin Ege as One of the Followers of Prince Sabahattin

Berna FİLDİŞ*

Öz

Nezahat Nurettin Ege, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ve 1. Dünya Savaşı'ndan sonra daha da derinleşen kriz durumundan kaygı duyan gençlerden biri olarak, 1918 yılında Prens Sabahattin'in fikirleriyle ve kısa bir süre sonra da kendisiyle tanışmıştır. Prens ile İstanbul'da bulunduğu 1924 yılına kadar yüz yüze, ardından öldüğü 1948 yılına kadar mektuplaşarak sürekli bir irtibat halinde olmuştur. 'Öğretmen-öğrenci' ilişkisi olarak değerlendirilebilecek bu irtibat, Prens'in ölümünün ardından Ege'nin sergilediği bir 'Prens'i unutturmama' çabasına dönüşmüştür. Ege, imzasının bulunduğu telif ya da tercüme yazılarında ya doğrudan Prens Sabahattin'in şahsiyetini ele almış ya da toplumsal olayları değerlendirilme biçimi yani yöntemi olarak görülebilecek *Meslek-i İçtimai*'sini işlemiştir. Bu çerçevede makalemizde, bir Prens Sabahattin takipçisi olarak adlandırılacak Ege'nin farklı alanlara ve türlere yayılmış yazı faaliyetleri üzerinde durulacaktır. Böylece hem Prens Sabahattin'in Ege'nin düşünce ve fikir dünyasında nasıl bir iz bıraktığının anlaşılması hem de Ege'nin 'öğretmeninden' öğrendiklerini içinde bulunduğu koşullara ne şekilde adapte ettiğinin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Prens Sabahattin, Anglosakson Medeniyeti, Nezahat Nurettin Ege, Amerika Birleşik Devletleri (ABD).

Abstract

Nezahat Nurettin Ege had met with ideas of Prince Sabahattin in 1918 and shortly afterwards she had met with him as one of the young people who had worried about crisis which Ottoman Empire exists in and deepens after First World War. She had been in always contact with Prince face to face until 1924 when he was in Istanbul and then she had continued to contact via letters until 1948 when he died. This liaison which can be regarded as a 'teacher-student' relationship has turned into an effort to 'not let to forget Prince' which Ege exhibits after Prince's death. Ege approached directly personality of Prince Sabahattin in the copyright or translation manuscripts in which her signature is found or she treated *Meslek-i İçtimai* which can be seen as a way to evaluate social events namely as a method. In this frame, this paper will focus on writing activities which spread in different fields and forms and are conducted by Ege who can be called as a Prince Sabahattin follower. Thus, it is aimed to reveal and understand how Prince Sabahattin has left a trace in thought and idea world of Ege and both how Ege adapts what she learned from her 'teacher' to conditions that she exists in.

Key words: Prince Sabahattin, Anglo-Saxon Civilization, Nezahat Nurettin Ege, United States of America (USA).

Giriş ya da Nezahat Nurettin Ege'nin Prens Sabahattin'in Fikirleriyle Tanışması

Biyografisine dair bilgi, telif ya da tercüme kitaplarındaki yekûnle sınırlı olan Nezahat Nurettin Ege, 1901 yılında İstanbul'da doğmuş¹ ve ilkokulu Menba-ı Füyûzat-ı Osmaniye Mektebi'nde, liseyi Bezm-i Âlem Valide Sultanisi'nde okumuştur. 1918'de Darülfünun'a kayıt yaptıran Ege, 1. Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkmış ve kriz içerisindeki imparatorluğun geleceğine dair taşıdığı kaygılarla aynı yıl Türk Ocağı'na üye olmuştur. Osmanlılık siyasetinin Balkan Savaşlarının ardından geçerliliğini yitirmesiyle yükselişe geçen milliyetçilik akımını odağına alan Ocak, dönem itibarıyla imparatorluğun Türk nüfus üzerinden ayakta tutulabileceği inancı çerçevesinde kültürel faaliyetler gerçekleştirmiştir. Konferanslar, toplantılar ve süreli yayınlar üzerinden şekillenen faaliyetler ile toplumsal tabakalaşma içerisinde geri planda kalmış Türk nüfus ekonomisi başta olmak üzere her alanda yükselmesi amaçlanmıştır. Ege, Balkan Savaşları ile ortaya çıkan kriz atmosferinin 1. Dünya Savaşı sonrası daha da derinleşmesi karşısında, Ocak'ta yürütülen faaliyetlerin yetersiz kaldığını düşünmüş ve yeni bir arayış içerisine girmiştir. Bu süreçte sonradan eşi olacak Ragıp Nurettin Bey'in yaptıkları bir sohbetle sarf ettiği, "... tıpkı Prens Sabahattin gibi

* Dr. Öğr. Üyesi. Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, bernafildis@bartin.edu.tr.

¹ Nezahat Nurettin Ege'nin ölüm tarihiyle ilgili herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Ancak Milliyet gazetesinin 10 Ekim 1991 tarihli nüshasında yer verilen bir haberde 91 yaşında ve sağ olduğu bilgisi mevcuttur.

konuşuyorsunuz, okudunuz mu eserlerini?..” (Taşdiken, 1986, s. 573) sorusu, Ege'nin yaşamını derinden etkileyecek bir değişimin kapılarını aralamıştır.

Bir gecede okuduğu *Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?* eserinin içerdiği Osmanlıya dair saptamaları ve fikri savunuları aklındaki soruların karşılığı olarak gören Ege, kısa sürede Prens Sabahattin'in *Meslek-i İçtimaî*² 'sini ve dayandığı *Science Sociale*³ ekolünü benimsemiştir. Osmanlının kronik hale gelen sorunları karşısında uygulanan ve devletin yeniden dizayn edilmesi ile modern memur kadroların yetiştirilmesine dayanan Batılılaşma siyasetinin yetersiz olduğunu dile getiren Prens Sabahattin, çözümün toplumu göz ardı etmeyen bir Batılılaşma algısında olduğunu düşünmüştür. Bu bağlamda 'devletin kutsallaştırıldığı kamucu toplumdan, özel girişimin önemsendiği bireyci bir topluma geçiş' anlamına gelen toplumsal yapı değişiminin gerekliliği, Prens Sabahattin'in düşünce sisteminin merkezinde yer almıştır. Ege'nin yeni bir arayış içerisinde bulunduğu dönemin, modern askeri ve sivil eğitimden geçmiş bir kadro olarak İttihad ve Terakki Cemiyeti (İTC)'nin iktidardan uzaklaştığı bir dönem olması, onun devlete değil de topluma daha fazla vurgu yapan Prens'in temsil ettiği bireyci anlayışı 'içeride' oluşturma idealini benimsemesini kolaylaştırmıştır.

Ege, fikirleriyle 1918 yılında tanıştığı Prens Sabahattin'in kendisiyle 1919 yılında tanışmıştır. İTC'nin iktidarda gittikçe güçlendiği 1908-1918 yılları arasında, temsil ettiği siyaset ve sosyolojik söylemiyle 'içeride' kendisine istediği hareket alanını bulamayan Prens, İTC'nin ardından ortaya çıkan boşluğu doldurabileceğini düşünmüş ve İstanbul'a gelmiştir. Ege, Prens'in gelişini şu sözlerle anlatmaktadır:

Nihayet Prens Hazretleri 1919 senesinin 9 Kanunuevvelinde, şimdiki takvimle 9 Aralık'ta vapurla İstanbul'a geldi. O zamana kadar İsviçre'de idi. İstanbul'a geldiği zaman büyük bir heyet kendisini istikbale gitmişti. Ben ayın 29'unda kendisinden telefonla randevu aldım. Şahsen gitmeye teşebbüs ettim. O zaman için bu çok cürekârane bir hareketti. Çünkü kendisi bir hanedan-ı saltanata mensup, mütefekkir bir insan. Bense bir üniversite talebesiydim. (Taşdiken, 1986, s. 575)

Prens Sabahattin'in ikamet ettiği yalıda gerçekleşen ilk görüşmelerinde bütün eserlerini ayrıntılı olarak okuduğunu kendisinden yaptığı alıntılarla belli eden Ege, Prens'in dikkatini çekmiş ve aralarında onun 1948 yılındaki ölümüne kadar devam edecek bir 'öğretmen-öğrenci' ilişkisi kurulmuştur. 1919 yılında başlayan mücadele sonucu Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarının Cumhuriyet'i ilan etmeleri ve ardından Osmanlı ile yeni rejim arasında kalın bir çizgi çekme ihtiyacı duymaları, 1924 yılında Osmanlı Hanedan üyelerinin ülkeyi terk etmeleri kararının alınmasını sağlamış ve bir hanedan üyesi olan Prens Sabahattin⁴ bir daha Türkiye'ye gelememiştir. Bu bağlamda Prens, 1924 yılına kadar yüz yüze gerçekleştirdikleri pek çok görüşmede Ege'ye *Science Sociale* ekolünü ve Osmanlıya dair görüşlerini anlatmış, ilgili konularda kütüphanesinden seçtiği kitaplardan onun da yararlanmasını sağlayarak kendi yolunda yetişmesine katkıda bulunmuştur.

Prens Sabahattin ile iletişimi 1924 yılından sonra mektuplaşmalarla devam eden Ege, ondan aldığı feyz ile *Meslek-i İçtimaî* ve dayandığı *Science Sociale*'in daha fazla insana ulaşması amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Değişen dünya ve Türkiye koşullarıyla bağlantılı olarak 1948'de Prens Sabahattin'in unutulmuş şahsiyeti ve fikirlerinin tekrar gündeme gelmesi, Ege'nin söz konusu faaliyetlerinin daha da yoğunlaşmasına ve görünürlük kazanmasına neden olmuştur. Bu bağlamda *Türk Sosyoloji Cemiyeti* ve *Türkiye Muallimler*

² Meslek-i İçtimaî, Prens Sabahattin'in savunduğu ve takipçileriyle hem siyasi bir programa hem de fikri bir akıma dönüşen düşünce sistematiğini anlatmaktadır.

³ Science Sociale, Frederic Le Play ile öğrencileri Henri de Tourville ve Edmond Demolins'in meydana getirdiği, monografi tekniğinin kullanıldığı uygulamalı bir anlayışa dayanan ve toplumları yapısal olarak bireyci-kamucu toplumlar ayrımı üzerinden ele alan bir Fransız sosyoloji ekolüdür.

⁴ Prens Sabahattin'in annesi, Abdülmecid'in kızı ve II. Abdülhamid'in kız kardeşi Seniha Sultan, babası ise II. Abdülhamid'in nazırlığını yapmış Damat Mahmut Celalettin Paşa'dır.

Birliği öncülüğünde gerçekleşen Prens Sabahattin anmalarında ve konferanslarında görev aldığı görülmektedir. Nitekim 1 Temmuz 1949 tarihli *Vatan* gazetesinde çıkan bir haberde, Prens'in ölümünün birinci yıldönümünde aralarında Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Ahmet Bedevi Kuran ve Nezahat Nurettin Ege gibi isimlerin de yer aldığı arkadaşları tarafından anıldığı bir toplantının düzenlendiği aktarılmaktadır. Toplantıda söz alan isimlerden biri olarak Ege'nin "... merhumun yazdığı risale ve mektupları kitap halinde bastıracağı..." (Vatan, 1949, s. 1) sözlerine yer verilmiştir. 4 Nisan 1954 tarihinde *Milliyet* gazetesinde çıkan "Prens Sabahattin Hakkında Bir Konferans Verildi" başlıklı bir başka haberin ayrıntıları ise şöyledir: "Türkiye Muallimler Birliği Prens Sabahattin Komitesi tarafından tertiplenen konferanslardan üçüncüsü dün saat 15'te, Birlik merkezinde Nezahat Nurettin Ege tarafından 'Prens Sabahattin'in Fikirleri' mevzuunda verilmiştir." (Milliyet, 1954, s. 2) Kalabalık bir dinleyici kitlesi tarafından büyük bir ilgiyle takip edildiği aktarılan konferansta Ege, ilk haberde bahsedilen ve 1977 yılında yayımlayabildiği *Prens Sabahattin: Hayatı ve İlmi Müdafaaaları* eserinde ayrıntılı olarak işleyeceği, ancak katıldığı organizasyonlarda daha önce de sonra da pek çok kez tekrarladığı bir içerik aktarımında bulunmuştur.

Ege'nin *Meslek-i İçtimai* ve *Science Sociale* yolunda yürüttüğü faaliyetler içerisinde telif ya da tercüme gazete, dergi ve kitap yazarlığı ağırlık verdiği kısmı oluşturmuştur. Genel olarak konferanslarla tutarlı bir içerik sergileyen yazı faaliyetlerinin, farklı mecralara yayılmasına karşın tematik bir bütünlük taşıdığı görülmektedir. Bu bağlamda söylenmesi gereken ilk şey, Ege'nin yazma ediminin Prens Sabahattin'in odaklandığı konular üzerinden gerçekleşmiş olduğudur. Dolayısıyla Prens Sabahattin'i konu ettikleri hariç Ege'nin yazı faaliyetlerinin, Anglosakson toplumlar ile ziraat ve eğitim başlıkları altında toplandığını söylemek mümkündür. Ege, söz konusu başlıklarda Prens Sabahattin'in fikirlerini referans almış ve bu fikirleri günün koşullarına göre yeniden yorumlamıştır.

Nezahat Nurettin Ege'nin Yazı Faaliyetlerinde Prens Sabahattin

Ege'nin yürüttüğü yazı faaliyetlerinde öncelikle ele alınması gereken, Prens Sabahattin ile ilgili olarak yazdıklarıdır. Bu konuda yukarıda değinilen ve 1977 yılında kaleme aldığı *Prens Sabahattin: Hayatı ve İlmi Müdafaaaları* eseri, ona dair yapılan en kapsamlı çalışma olma özelliğine sahiptir. Ege, kurdukları 'öğretmen-öğrenci' ilişkisi ile ölümüne kadar irtibatının devam ettiği Prens'in içine doğduğu aile, yaşadığı hayat ve faaliyetlerine dair bilgi vermiş, hem farklı yerlerde yayımlanan makalelerini biraraya getirerek hem de mektup, telgraf gibi belgeleri kullanarak çalışmasını zenginleştirmiştir.

Kitap, "Prens Sabahattin'in İlk Seneleri ve 1899 Tarihinden 1908'de Meşrutiyet'in İlanına Kadarki Faaliyetleri", "23 Temmuz 1908 Tarihinde Meşrutiyet'in İlanından 1918 Tarihinde Birinci Cihan Harbi'nin Sonunda Mütarekenin İlanına Kadar Prens Sabahattin'in İlmi Müdafaaaları ve Siyasi Faaliyetleri", "1918 Senesinden İstanbul'da Bulunduğu Müddet Zarfındaki Hayatı ve Neşretmiş Oldukları Muhtıralar ve Telgraflar", "Prens Sabahattin'in 1924 Tarihinden Vefatına Kadarki Hayatı" ana başlıklarından oluşmaktadır. Söz konusu başlıklar altında Prens'in yerli-yabancı basında yayımlanan siyasi ya da sosyolojik makalelerine yer verilmesi, onun 'içeride' ve 'dışarıda' hem siyasetçi hem de sosyolog kimliği ile nasıl bir temsiliyete soyunduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu nedenle kitabın içeriğindeki bazı metinlere bakmak anlamlı olacaktır.

Ege'nin 'fevkâlâde mühim makalenin bir kısmı' ibaresiyle kitaba aldığı 15 Kasım 1905 tarihli ve Fransız *La Revue* dergisinde çıkan "Türklerin Medeniyet Âleminde Kaydettiği Terakkiler" başlıklı makalede, Batı'daki Osmanlı algısının eleştiriye tâbi tutulduğu görülmektedir. Prens, Batı'da hâkim olan 'Türkler durağandır' düşüncesini çürütmeye yönelik tarihsel bir değerlendirme yapmış ve Türk tarihini üçlü bir gelişim şeması çerçevesinde açıklamıştır. Orta Asya steplerinden Anadolu'ya uzanan ilk iki aşamada Türklerin siyasi

kültür ve sosyal yapı itibariyle devamlı bir ilerleme kaydettiğini anlatmış ve "... İnsanlık medeni hayattaki bu mertebeye Avrupa'da ulaşabilmiştir." (Prens Sabahattin, 1977, s. 60) yaklaşımıyla 18. yüzyılın ikinci yarısında 3. Selim ile başlayan Batılılaşma hareketlerini, son aşama olarak tanımlamıştır. Batılılaşma eşliğinde bir ilerlemenin devam ettiğini dile getiren Prens Sabahattin, bu nedenle Avrupa'nın hemen tamamının sahip olduğu 'Türklerin Avrupa medeniyetine karşı olduğu' düşüncesinin yanlışlığını vurgulamıştır. Batılılaşma sürecinde iç ve dış kaynaklı pek çok engelle karşılaşıldığını belirten Prens (1977, s. 62), "... Şayet Avrupa terbiyesi şark cemiyetlerinde inkişafa müsait bir saha bulursa, cemiyetin derin tabakalarına nüfuz edecek bir harekete geçebilmesi için en az iki üç nesil yetişmesi gerekir." diyerek Osmanlıda toplumsal tabana kadar ulaşacak köklü bir değişim için henüz zamana ihtiyaç olduğunun altını çizmiştir.

Ege'nin kitabında Prens Sabahattin'in Kurtuluş Savaşı sürecinde Büyük Millet Meclisi'ne çektiği iki telgraf da yer almaktadır. Bu telgraflardan ilki, 1921 yılında Yunan orduları karşısında Kütahya'da alınan yenilgi üzerinedir ve Prens üzüntüsünü şu sözlerle dile getirmiştir:

Düşmanlarımız da dâhil olduğu halde cihan-ı insaniyetin menfaat-i müşterekesini adalet ve muhabbetten ayrılmamakta gören bir Türk ve Osmanlı sıfatiyle mâruz olduğumuz şu en haksız tecavüz-i askerîye karşı müdafaa-i meşruanızı derin bir samimiyetle tebrik eder ve mütecavizlerin müsferit olageldikleri vesâit-i fâika-i maddiyeyeye mukabil İlâhi kudretin mazhar-ı lütuf ve muaveneti olmaklığınızı temennî eylerim. (Prens Sabahattin, 1977, s. 417)

İkinci telgraf ise Prens'in 1922 yılında imzalanan Mudanya Mütarekesi'nden duyduğu memnuniyeti anlatmaktadır. İngiltere, Fransa ve İtalya ile imzalanan ve Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhasını bitiren bu antlaşmaya dair Prens şunları söylemiştir:

Mudanya Protokolü'nü imzalamakla milletini ve insaniyeti seven her Türk'e yeni bir ufku ümid daha açtınız. Ankara'nın haksızlığa karşı (hakk) ı müdafaada gösterdiği sebat ve kabiliyetten sonra, şimdi de Garb devletlerinin tavassut-ı dostânelerini hüsn-i kabul ederek şark-ı karib sulhünün tesisine doğru ilk adımı atmış olması, yalnız Türkiye'ye değil, fakat reis-i muhteremin dedikleri gibi 'cihan sulhüne bir temel teşkil ettiği için' insaniyet-i mütefekkiyeye karşı da velûd, meşkûr ve pek vicdanî bir hizmet oluyor. (Prens Sabahattin, 1977, s. 418)

İlk makalede, Tanzimat Dönemi'nden itibaren yapılan ıslahatları yetersiz gören ve bunu Türklerle ilgili yerleşik kanılara dayandırarak açıklayan Batılılara karşı hem itirazcı hem de açıklayıcı olan bir Prens Sabahattin ile karşılaşılacaktır. Nitekim Prens'in yaşamının siyasetçi ve sosyolog kimliğiyle aktif olduğu dönemlerinde, 'içeride' muhalif bir söylem ve faaliyet sergilerken 'dışarıda' Osmanlıyı Batılılar açısından anlaşılır kılmak gibi bir misyonla da hareket ettiği görülmektedir. Bu nedenle ilgili makalede olduğu gibi, dış basında yayımlanan bazı yazılarında Osmanlıyı ve Osmanlıda yaşanan 'güncel' gelişmeleri Batılılara 'tercüme ettiği' söylenebilir. Diğer taraftan 1919 yılında İstanbul'a tekrar gelişini sağlayan bir ilgi ile Kurtuluş Savaşı sürecini yakından izlediği bilinmektedir. Ankara'daki Büyük Millet Meclisi'ne çektiği telgrafları da bu doğrultuda değerlendirmek gerekmektedir. Prens Sabahattin, imparatorluk içerisinde İTC'nin işlevsizleştiği 1918'den itibaren ortaya çıkan yönetim boşluğunu siyasi temsiliyeti ve sosyolojik söyleminin toplamı olan *Meslek-i İçtimai* ile doldurmak istemiş, 1919'da askeri mücadeleyi başlatan Mustafa Kemal ve arkadaşları ile ileriye dönük bir irtibat halinde olmaya özen göstermiştir. Bu bağlamda üzüntü ve memnuniyet bildiren telgraflarını, kendi inisiyatifi dışında devam eden sürecin bir parçası olma gayreti ile açıklamak mümkündür.

Ege, yukarıda değinilen dergi makalesi ve telgraf benzeri daha pek çok dokümanı bir araya getirerek, Prens Sabahattin ile ilgili bilgisel eksikliği tamamlama ve okuyuculara bütünlüklü bir resim sunma çabası içerisinde olmuştur. Bunu yaparken kullandığı yazılı dokümanlar ve kaleme aldığı ara bölümler ya da dipnotlarla Prens'e dair olumsuz kanaatleri

ortadan kaldırmayı da amaçlamıştır. Nitekim kitap genelinde Ege'nin, siyasetçi ve sosyolog kimliği ile Prens'in hem 'içeride' hem de 'dışarıda' 'vatanseverlik' eksenli bir temsiliyete soyunduğunu özenle vurguladığı görülmektedir. *Önsöz*'de söyledikleri bu düşüncesinin özeti gibidir:

Filhakika, ihtilâllere sahne olmuş bulunan memleketlerde baş gösteren hareketler, vatandaşların muhtelif tabakaları tarafından hazırlanmakta ve yine onların galeyanlarıyla beslenip genişlemektedir. Fakat Hânedan'a mensup bir Prens'in mağdur ve mazlum milletinin hukukunu cihan efkârına karşı müdafaa edebilmek için kendi imtiyazlarını ayaklar altına alarak, akıbeti meçhul bir mücadeleye atılması, ve o devrin idaresine karşı tamamen ilmi esaslara müstenid bir dâvanın müdafaasına teşebbüs etmesi, değil Osmanlı tarihinde, Şark tarihinde, belki de bütün insanlık tarihinde emsalsiz bir fedakârlık, bir ruh asaleti olarak yükselmektedir. (Ege, 1977, s. VIII)

Nezhat Nurettin Ege'nin Yazı Faaliyetlerinde Anglosakson Toplular

Le Play'in kurucusu olduğu *Science Sociale* ekolünün toplumsal yapı ayrımını Osmanlıya uygulayarak, uzun süredir yaşanan askeri, idari ve mali sorunların kamucu bir toplum yapısına sahip olunmasından kaynaklandığını söyleyen Prens Sabahattin, imparatorluğun ayakta kalmasını sağlayacak çözümü bireyci bir toplum yapısına geçişle mümkün görmüştür. Bu noktada Batılılaşma siyasetinde kamucu toplum yapısına sahip Fransa'nın değil, bireyci toplum yapısına sahip İngiltere'nin model alınması gerektiğini savunmuştur. 20. yüzyılın başında hem Batı'da hem de dünyada önemli bir güç olan İngiltere, Prens'in 1918 yılında kitaplaştırılan *Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?* dahil, hemen her metninde referans gösterdiği bir ülke olmuştur.

Ege'nin yazı faaliyetlerinde Prens Sabahattin'in kendisi kadar, odaklandığı konulara da yer verdiğine yukarıda değinilmişti. Anglosakson toplular, Prens'in siyasi temsiliyeti ve sosyolojik söyleminde bulduğu 'ideal konum'u, Ege'nin telif ya da tercüme gazete ve dergi makaleleri ile kitaplarında da bulmuştur. 2. Dünya Savaşı'nın şekillendirdiği koşullarda Ege, Anglosakson toplumlara dair 'içerideki' malumat düzeyini arttırmaya yönelik faaliyetler yürütmüş, telif ya da tercüme gazete ve dergi makaleleriyle güncel gelişmeleri ön plana alırken kitap çalışmaları ile Anglosakson toplumları daha tarihsel ve detaylı bir biçimde işleyip kamuoyunun dikkatine sunmuştur.

Bu çerçevede Ege'nin *Cumhuriyet* gazetesinde *Geniş Ufuklar* isimli köşede kaleme aldığı makaleler önemlidir. "Cihan Faciası Karşısında Amerika, Avrupa İşlerine Müdahalede Niçin Bu Kadar Gecikti?" (7 İkincikânun, 1941), "Umumi Harbden Sonra: Avrupa ve Amerika Efkarı Umumiyeleri Niçin Ayrı İstikametlerde Yürüdüler?" (22 İkincikânun, 1941), "939 Harbinin Doğurduğu Büyük Bir İttifak: İngiliz Lisanile Konuşan Bütün Milletler Birleşeceklerdir" (23 İkincikânun 1941), "Harb Hizmetinde Dominyonlar: Avustralyanın Göstermekte Olduğu Muazzam Gayret Tahminlerin Fevkindedir" (21 Mart 1941), "Anglosakson Memleketleri Tanıyalım: Avustralya ve Yeni Zelandın Hazinesi" (29 Nisan 1941) başlıklı makalelerinde Ege, 'Anglosakson medeniyet dairesi'⁵ nde yer alan ülkeleri ve bu ülkelerin savaş koşullarında birbirleriyle olan ilişkilerini ele almıştır. Çizdiği bütünlüklü tabloda Ege'nin dünyayı, Anglosakson medeniyetini takip eden 'demokrasi cihanı' ve diktatörlerce yönetilen 'mihver devletler' karşıtlığı içerisinde çözümlendiği görülmektedir. Söz konusu karşıtlıkta, demokratik kanadın öncüsü konumundaki Anglosakson medeniyeti üyelerinin birbiriyle yakınlaşmalarına değinen Ege, bu duruma dair memnuniyetini şu sözlerle ifade etmiştir:

⁵ Ege; kaleme aldığı metinlerde İngilizce konuşan, Anglosakson kültürü ile yaşayan ya da bu kültür doğrultusunda toplumsal bir düşünüş ve hayat felsefesine sahip olan ülkeleri, Anglosakson medeniyet dairesi içerisinde anmıştır. Bu ülkeler, İngiltere kaynak olmak üzere, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada, Avustralya, Güney Afrika, Yeni Zelanda olarak sıralanmıştır. Bkz. "939 Harbinin Doğurduğu Büyük Bir İttifak: İngiliz Lisanile Konuşan Bütün Milletler Birleşeceklerdir", Cumhuriyet, 23 İkincikânun 1941, s. 3.

Binaenaleyh İngiliz lisanile mütekellim milletler ittihadı; muazzam tabii servet kaynaklarını en muktedir kafalarla işleten milyonlarca iş erbabının bir ideal uğrunda ittifakıdır ki beşer tarihinde yepyeni bir safha açacak ve insanîyet askeri ve siyasi ittifakların hiç birinde bulamadığı muazzam bir istikbale bu sayede kavuşacaktır, kanaatindeyim. (Ege, 1941a, s. 3)

Bu sözler, Anglosakson medeniyetinin hem savaş sürecinde hem de sonrasında dünya üzerinde oynayacağı rolün altını çizmektedir. Ege, öngörüsünü desteklemek amacıyla Avustralya, Yeni Zelanda ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ni özel olarak ele almış, Avustralya'nın koyun üretimine bağlı yün sanayiinde ve Yeni Zelanda'nın maden sektöründe kısa sürede kat ettikleri aşamaları övmüştür. Savaş koşulları içerisinde Avustralya ordusunun gelişmiş asker gücüyle İngiltere'ye destek olması ve Yeni Zelanda'nın İngiltere'nin Uzak Doğu'daki donanmalarının kömür ihtiyacını karşılaması ise Ege (1941b, s. 3)'nin gözünde "... bütün dünyaya yayılan İngiliz lisanile mütekellim insanların nasıl kendi aralarında anlaşabildiklerini, nasıl işbirliği yapabildiklerini ispat eden..." güzel bir örnek olmuştur.

Ege açısından Anglosakson medeniyetinin her üyesi hem kaydettiği toplumsal gelişme hem de diğerleriyle geliştirdiği işbirliği açısından bir model teşkil etmektedir. Ancak Ege'de bu modelin en ideal halinin Prens Sabahattin'in düşüncelerindeki gibi İngiltere değil, ABD olduğu görülmektedir.⁶ Ege (1941a, s. 3), Anglosakson medeniyetinin bir üyesi olan ABD'yi kurulmasından dolayı memnuniyet duyduğu ittifakın "... en hararetli taraftarı..." olarak tanımlamıştır. Ona göre, 1918'den itibaren Avrupa ve dünya işlerine karışmayan ABD tersi bir tavır sergileyerek dünyadaki olumsuz gidişatin hızlı bir biçimde değişmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda Ege, ABD Başkanı Woodrow Wilson'un birinci savaş sonrası yayınladığı 14 maddelik barış metninin Avrupalı devletler tarafından yeteri kadar ciddiye alınmadığını ve bu tavrın 'içerideki' ilgisizlikle birleşip ABD'yi dünyada aktif bir rol oynamaktan uzaklaştırdığını söylemiştir. Söz konusu tavrın Mihver Devletler'in daha saldırgan bir tutum sergilemesini kolaylaştırdığını ve 2. Dünya Savaşı'nın çıkmasını mümkün kıldığını belirtmiş, ABD'yi geçmişteki tavrından dolayı Prens Sabahattin gibi eleştirmiştir. 1940 öncesi kendisini dünyadan soyutlamış, 1940 sonrası ise dünya işleriyle yakından ilgili iki ABD karşısında Ege'nin birbirine zıt tepkiler vermesi, zihninde bu ülkeyi dünyadaki dengeleri belirleyebilecek bir güç olarak konumlandığının ifadesidir.

Ege (1941a, s. 3), Anglosakson medeniyetinin bir üyesi olarak ABD'nin Demokrasi Cihanı açısından üstlendiği görevi "... tarihi beşerin en büyük dönüm noktası..." olarak görürken kendi içerisinde kaydettiği aşamaları ele almayı da ihmal etmemiştir. Bu bağlamda ABD hem tarımda hem de sanayide yaptığı alt yapı yatırımlarıyla yüksek bir refah seviyesini yakalamıştır. Üretimin artırılması adına bilimsel araştırmalara ve kalifiye işçilerin yetiştirilmesine ayrılan bütçe, Türkiye'ye örnek olması gereken düzeydedir. ABD'nin ekonomideki gücünün yanı sıra Ege, kitap-gazete ve dergi gibi yazılı, radyo gibi işitsel medya aracılığıyla iç ve dış gelişmeleri yakından takip eden bir toplumun varlığına da dikkat çekmiştir. Bu toplum, dünyada ve özellikle Anglosakson medeniyeti içerisinde meydana gelen olumsuz gelişmelerden üzüntü duyarken Avrupa'dan farklı olarak ne Kanada ve Meksika gibi sınır komşularıyla sorun yaşamakta ne de barındırdığı farklı etnik ve dini kökenli unsurlar arasında huzursuzluklara şahit olmaktadır. Dolayısıyla Ege'ye göre ABD,

⁶ Prens Sabahattin'in 1944 yılında kaleme aldığı "Bir Şuur ve Vicdan Faciası" ve 1947 yılında kaleme aldığı "Demokrasi'nin İçtimai ve Vicdani Yeni Bir İhtası Lüzumu" başlıklı makalelerinde, dünyada barış ortamının sağlanması konusunda ABD'ye öncü bir rol atfettiği ve bu rolü 2. Dünya Savaşı sürecine kadar oynamakta isteksiz davrandığı için ABD'yi eleştirdiği görülmektedir. Söz konusu eleştirilerin yanı sıra Ege'ye yazdığı 07.10.1933 tarihli bir mektup da Prens'in erken tarihlerden itibaren ABD'nin gücünün farkında olduğunu ispatlar niteliktedir. Ancak o, İngiltere merkezli siyasi ve sosyolojik söylemini değişen koşullar çerçevesinde kapsamlı olarak yeniden inşa etmemiş ya da edememiştir. İsmi anılan makaleler ve mektup ilgili olarak bkz. Prens Sabahattin: Hayatı ve İlmi Müdafaları, Haz. Nezahat Nurettin Ege, Güneş Neşriyat, İstanbul, 1977, s. 449-488.

sadece uluslararası ilişkiler alanındaki belirleyiciliği ile değil, hemen her alanda yakaladığı istikrar ve kendisini gerçekleştirme biçimiyle de bir model teşkil etmiştir.

Ege'nin Anglosakson toplumlarla ilgili olarak yazı faaliyetlerinde bulunduğu bir diğer adres, 1948 yılında yayımlanmaya başlayan ve 11 sayı çıkabilen *Hür Fikirler* mecmuasıdır. Mecmuanın çeşitli sayılarına çevirmen olarak katkı sunan Ege, William Hard'tan yaptığı "Amerika'nın Senelik Milli Varidatı Vatandaşlar Arasında Ne Suretle Taksim Edilmektedir?" (c. 1, s. 8, Haziran 1949), Alfred Edwards'tan yaptığı "İngiltere'deki Sosyalist Tecrübelerden Alınacak Dersler" (c. 1, s. 9, Temmuz 1949) ve "Eski Dünyada Kapitalizm İflas Etmemiştir Fakat Kapitalistler Kapitalizmi İflasa Sürüklemişlerdir" (c. 1, s. 11, Eylül 1949) başlıklı çevirileriyle okuyuculara Anglosakson toplumlarla ilgili bilgi vermeye devam etmiştir.

Söz konusu makalelere daha detaylı bakıldığında, telif çalışmalar olmamalarına rağmen belli bir düşünce dizgesini temsil ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda Anglosakson medeniyetinin kaynağı İngiltere üzerine makaleler, 1945 yılında iktidara gelen İşçi Partisi'nin uyguladığı devletçi politikalara yönelik eleştirileri içermektedir. Eski bir partili milletvekili olan yazarın dile getirdiği eleştirilerde, devletleştirilen fabrikalarda üretimin önceki dönemlere göre düştüğü, fabrikaların bürokrasinin ağırlaştırıcı çarkları arasında iyi yönetilemediği ve işçilerin yaşam standartlarında gözle görülür bir iyileşmenin sağlanamadığı belirtilmiştir. Ancak ülkenin içinde bulunduğu olumsuz koşullarda İngiliz kapitalistlerinin de payı olduğunun altı çizilmiş, ekonomiye hâkim tekelci yapının fabrikalarını iyi yönetemeyen fabrikatörleri koruduğu ve bu nedenle düşük üretim seviyesinin yukarıya çekilemediği savunulmuştur. İngiliz kapitalistlerine yöneltilen bir diğer eleştiri ise çalışanlarıyla kurdukları ilişkinin efendi-uşak hiyerarşisine dayanıyor olmasıdır. Hâkim ilişki tarzı nedeniyle bu sınıf üyeleri içinde yaşadıkları topluma karşı sorumsuzlukla itham edilmiş ve 1945 seçimlerinde çoğunluğun İşçi Partisi'ne yönelmesi kendi içerisinde 'anlaşılır' bulunmuştur. Oysa aynı makalelerde İngiltere'nin karşılaştırıldığı ABD övgülerle anılmıştır. Öncelikle Amerika'da sürmekte olan kapitalist sistemin ülke vatandaşları tarafından büyük bir güven ile karşılandığı belirtilmiş, mevcut güvenin arka planında ise Amerikalı kapitalistlerin taşıdığı toplumsal sorumluluk duygusunun var olduğuna işaret edilmiştir. Ülkeye hizmet bilinci çerçevesinde oluşturulan yönetim anlayışıyla daha yüksek bir üretim seviyesinin yakalandığı ve aldıkları ücretlerle işçi sınıfının ABD'deki en önemli alıcı kitle haline geldiği vurgulanmıştır. Gelir dağılımının sanıldığı aksine kapitalistlerden değil, çoğunluğu oluşturan çalışanlardan yana olduğu yorumunun yapılması, ABD ile ilgili sıralanan olumlu özelliklerden bir diğeridir. Bu konuda makalede paylaşılan istatistik şöyledir: "Senelik gelirleri 5000 dolardan yüksek olan vatandaşlar, ücret veya gündelik tarzında iradın sadece %10,2'sini alırlarken, senelik geliri 5000 dolardan aşağı olan vatandaşlar, ... %89.8'ini almaktadırlar." (Hard, 1949, s. 318)

Gelir dağılımındaki adaleti göstermeye yönelik bu istatistiğin de içinde olduğu yukarıda sayılan verilerin tamamı, ABD'nin İngiltere başta olmak üzere Avrupa'ya ve dünyaya örnek olabilecek bir kapitalist sisteme sahip olduğunu anlatmaktadır. Nitekim bir Amerikalı iş adamının aşağıdaki sözleri bu düşünceyi yineler niteliktedir:

Eğer daha iyi cins mal çıkartmak, ihtisali yükseltmek hususunda gösterdiğimiz kabiliyetlerimizi bu cepheye tevcih edecek olursak, kendi kapitalist sistemimizin faydalarını etrafa tanıtmış ve bütün Amerikan vatandaşlarının, bu kapitalist sisteme karşı itimatlarını kazanmış oluruz. Belki de bu sayede Avrupalılar arasında bile bu çeşit kapitalizm sistemine karşı bir itimat tohumunu ekmeğe muvaffak olabiliriz... Bu sayede de dünyayı sarmakta olan sosyalizm tehlikesini hatve hatve uzaklaştırmaya muktedir olabiliriz kanaatindeyim. (*Eski Dünyada Kapitalizm...*, 1949, s. 585)

İngiltere'yi eleştiriye tâbi tutarken ABD'yi öven söz konusu makaleler, Ege'nin kaleminden çıkmamış olsa da onun düşüncelerini yansıtmıştır. Bu noktada Ege, Anglosakson medeniyetine dair ilgisiyle Prens Sabahattin'in fikri hassasiyetlerini devam ettirmiş ancak dönem koşulları itibarıyla İngiltere'yi değil, ABD'yi ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla hem

telif hem de tercüme makalelerinde ABD'yi Anglosakson medeniyetinin yeni kaynağı olarak aldığı ve 'içeriye' de bu şekilde lanse ettiği söylenebilir. Nitekim *Önsöz*'ünde belirtilen "Birleşik Amerika'nın nasıl doğup geliştiğini ve medeni âlemdeki bugünkü mümtaz mevkiine ne gibi saik ve şartlarla yükseldiğini göstermesi itibariyle dikkate şayan görülen..." (Benet, 1953, s. III) bir eser olarak tanıtılan *Amerika* isimli kitabı Türkçe'ye çevirmesi anlamlıdır. 17. yüzyılın başlarından itibaren 300 yıl boyunca Amerikan ulusunun 'içeride' ve 'dışarıda' kendisini nasıl inşa ettiğini özetleyen bu çalışma, yerli kamuoyunun ABD'ye dair fikir edinmesi amacıyla uygun bir elkitabı niteliğindedir. Destansı bir anlatımın hâkim olduğu çalışmada, 1620'de dünyanın farklı ülkelerinden gelmeye başlayan insanların Yeni Dünya'ya uyum sağlarken karşılaştıkları zorluklara, 1776 yılında İngiltere'den bağımsızlıklarını kazanmalarına, 1861 yılında başlayıp 1865 yılında sonlanan ve Amerika'nın tam bir ulus haline gelmesine hizmet eden iç savaşa değinilmiştir. 1898 yılında ABD'nin hem ekonomik hem de siyasi açıdan bir dünya gücü olarak ortaya çıktığının vurgulandığı metinde Wilson Prensipleri, bu saptamanın ispatı olarak sunulmuştur. Kitabın orijinalinin ikinci savaşın henüz devam ettiği 1944 yılında yayımlanması, yazar tarihçi Stephen Vincent Benet'in çalışmasını dünyaya yönelik şu mesajla sonlandırmasına neden olmuştur:

Hür bir dünya kurabilmek hususunda bize yardım edecek erkek ve kadın bütün insanları, dünyanın her neresinde olursa olsun bizim yanımızda yer almaya davet ediyoruz, tazyik altında olanları, ızdırap çekenleri, kendi tarafımıza davet ediyoruz. İstibdaddan nefret eden ve onunla mücadele edenleri bizim tarafımıza çağırıyoruz. Çocuklarının hürriyet içinde yaşamasını arzu edenleri bizim tarafımıza çağırıyoruz. (Benet, 1953, s. 147)

Bu sözler realiteyle örtüşür bir biçimde Benet'in, ABD'nin dünyadaki gücünü arttırarak devam ettirdiğine inandığını göstermektedir. Ege ise kitabın çevirmeni unvanıyla kendisinin de sahip olduğu bu inancın altını bir kez daha çizme fırsatı yakalamıştır. Dolayısıyla Prens'in siyasi temsiliyeti ve sosyolojik söylemini içeren *Meslek-i İçtimai*'sine kapsamlı olarak yansıtmadığı ABD merkezli değişimin, Ege'nin telif ya da tercüme metinlerine daha net yansıdığı söylenebilir.

Nezahat Nurettin Ege'nin Yazı Faaliyetlerinde Ziraat ve Eğitim

Ege'nin Prens'in düşünce sistematığına paralel yazı faaliyetlerinde bulunduğu ikinci göstergesi, ziraat ve eğitim konusunu ihmal etmemiş olmasıdır. Nitekim takipçisi olduğu Prens Sabahattin, Osmanlıda bireyci bir toplum yapısına geçişi sağlayabilmek için yapılması gerekenler bahsinde ziraat ve eğitim alanlarına geniş yer vermiştir. Ekonomik faaliyetlerde sanayi ya da ticaretten ziyade ziraata gösterdiği ilgi, Osmanlıda yapısal bir değişimin mümkün olabilmesi için toprakta ortak mülkiyetten özel mülkiyete geçilmesi zorunluluğu üzerinde durmasına neden olmuştur. Bu yoğunlaşmanın arka planında, nüfusun çoğunluğunun kırsal alanlarda yaşaması ve tarımsal faaliyetlerde bulunmasının payı büyüktür. Prens, resmiyette devletin ancak fiiliyatta mültezimlerin elinde bulunması nedeniyle gelişmiş bir tarımsal faaliyetin yapılamadığı geniş topraklarda, özel mülkiyete bağlı aile çiftliklerinin kurulması yoluyla köklü bir değişimin mümkün olacağını savunmuştur:

Yeni kuşaklarımızın tarımsal patron aileleri kurmaya aday olan kısmı... bu yeni kurumlarda bireyci yapıya doğru ilk sağlam adımı atabilirler. Bu başarıldıkta, yeni kuşaklarımızın kuracağı aileler, karşılarında pek geniş ve verimli eylem ortamı bulacaklar ki o da: Ülkemiz toprağının kişisel girişkenlik ve özel mülkiyetle bayındırlaştırılmasıdır. (Prens Sabahattin, 1965, s. 64)

Bireyci bir eğitimden geçmiş kent kökenli gençlerin meydana getirecekleri aileler ile kırsaldaki topraklara yerleşmeleri esasına dayalı bu yaklaşım, onların öncülüğünde kurulacak çiftlik işletmeleri üzerinden toprağın şenlendirilmesini amaçlamaktadır. Prens, bu gençlerin sahip oldukları girişimci ruh ile kırsalda yürütecekleri zirai faaliyetlerin hem kendilerini hem de yerli halkı olumlu etkileyeceğini düşünmüş ve bu düşüncesini şöyle ifade etmiştir:

Bireyci eğitimle donatılmış olan aileler ve yalnız onlarca girişilebilecek olan bu bayındırlaşma – ki topraklarımızın yeni ve gerçek bir fethi olacak- hem kentlileri sosyal bozulmadan, politikacılığın zararlı ve ahlak düşkününü çekişme ve çatışmaları içinde yok olmaktan kurtararak verimli ve gelişmiş bir eylem ve çalışma ortamına geçirecek, mutlu bir hayata ulaştıracak; hem de köylülerle aralarında kurulması doğal ve zorunlu olan süreli ilişki ve değinimlerle bu yüzyılın güçlü sosyal akımı karşısında ezilip dağılmaya mahkûm olan bütüncü köylü ailelerimizin bireyci örneklere doğru ilerlemesini doğurarak ve düzenleyerek toplumumuzun sosyal ve vicdani kalkınmasının biricik yolu olacak. (Prens Sabahattin, 1965, s. 64)

Yukarıda detayları verilen ve kısa vade içerisinde gerçekleşmesi mümkün olmayan söz konusu perspektif, kırsalda yaşanan ekonomik ve sosyal sorunlara Cumhuriyet Dönemi'nde de köklü bir çözüm üretilememesi nedeniyle geçerliliğini korumuştur. Bu durum, bir Prens Sabahattin takipçisi olarak Ege'nin ziraat alanında ulaşılması gereken hedefler üzerine fikir yürütmesini anlamlı kılmıştır. *Science Sociale* ekolü doğrultusunda Anglosakson toplumların zirai açıdan kat ettiği aşamalara odaklanan Ege'nin *Cumhuriyet* gazetesinde kaleme aldığı “Anglosakson Milletlerini Tanıyalım: Avustralya ve Muazzam Zirai İstihsalâtı” (10 Mart 1941) ve “Anglosakson Memleketleri Tanıyalım: Avustralya ve Yeni Zelandın Hazinesi” (29 Nisan 1941) başlıklı makaleleri, bu konuda Türkiye'ye bir istikamet belirleme amacı taşıdığına göstergesi olarak okunmalıdır. Ege, ilk makalede 1792 yılında 105 koyuna sahipken 1930'larda 110 milyon koyun ile yün üretiminde dünya birincisi haline gelen Avustralya'nın elde ettiği başarıyı masaya yatırmıştır. Ayrıntılı istatistiklerin verildiği makalede, sadece nicelik açısından değil, cins ıslahlarıyla niteliksel olarak da büyüyen hayvancılığın zirai sanayinin gelişimine ve dolayısıyla ülke ekonomisine sağladığı katkılara değinilmiştir. Ege (1941b, s. 3) sözlerini, “... bu istihsalâtın ancak 150 senelik bir tarihe malik olan bir muhitin servet ve refah yekûnu olduğunu nazarı dikkate alırsak Anglo-Sakson medeniyetinin hakiki siması gözlerimizin önünde daha esaslı bir şekilde tecelli eder kanaatindeyim.” değerlendirmesiyle bitirerek Anglosakson toplumlar ve yapısal özelliklerine yönelik olumlu kanaatini bir kez daha dile getirmiştir. Ege'nin ikinci makalede ise Avustralya ve Yeni Zelanda'nın en büyük zenginliklerinden biri olarak tanımladığı ormanlarını ele aldığı görülmektedir. İçerisinde barındırdığı pek çok hayvan ve bitki türü ile hem doğal bir güzellik hem de ahşap ihtiyacını karşılayan bir kaynak olarak ormanların nasıl korunduğunu aktaran Ege, uygulanan sistemli kesim ve yerine yenisini dikme politikasına dikkat çekmiştir. Söz konusu politikanın mobilya sanayiinin gelişmesini sağladığını belirten Ege, başından sonuna üretimin her aşamasıyla ilgili ayrıntılı bilgi vermiş ve ortaya çıkan ürünün müşteriye ulaştırılması amacıyla geliştirilen yöntemlere de değinerek yerli girişimcilere yol göstermeye çalışmıştır.

Ege'nin bir Prens Sabahattin temsilcisi olarak ziraat konusuna dair ilgisinin kaleme aldığı makalelerle sınırlı olmadığı görülmektedir. Bunun en önemli kanıtı, 1980 yılında yayımlanan *Ziraat Âleminde Büyük Terakkiler ve Bu Muvaffakiyetlerden Alacağımız Dersler* başlıklı kitap tercümesidir. Ziraat alanına dair pek çok gelişmenin anlatıldığı 71 kısa makaleden oluşan çalışmanın bazı makalelerini ele almak, Ege'nin bu konu üzerine ayrıntılı ilgisini görmek açısından önemlidir.

Bu bağlamda, “Amerika'da Fenni Tavuk Çiftlikleri” başlıklı makalede tavukçuluk sektöründe faaliyet yürüten fabrikalardan biri ve kurucusu James Drydon'a yer verilmiştir. Drydon, Utah Üniversitesi'nde Tavukçuluk Bölümü'nde yürüttüğü bilimsel çalışmalarla Amerika'daki yıllık yumurta üretiminin üç kat artmasını sağlamış ve bilgi birikimini kendi kurduğu çiftlikte kullanarak önemli kazançlar elde etmiş bir girişimcidir. Fabrikasında yaptığı üretime ve kazancına dair istatistiğinin ayrıntılı olarak paylaşıldığı makalede, okuyucuya tavukçuluk sektörünün kârlı bir alan olduğunun anlatıldığı görülmektedir. “Amerika Kıt'asındaki Büyük Nehirlerin Kontrolü ve Bunların Ziraat Âlemine Kazandırdığı Büyük İmkânlar” başlıklı makalede ise ABD'yi kuzeyden güneye kat eden Missouri nehrinin

barajlar, su depoları ve elektrik santralleri kurularak kontrol altına alınması planı ile ilgili bilgi verilmiştir. Plan hayata geçtiği zaman daha geniş bir arazinin bilimsel usullerle sulandığı, toprak kayıplarının en aza indirildiği, su baskınlarının yaşanmadığı ve elektrik üretim oranlarının arttığı olumlu bir tabloya ve Amerika'nın yaşam standartlarında gerçekleşecek yükselişe dikkat çekilmiştir. "Amerika'ya Soya Fasulyesini Kazandıran Adamın Hayatı" başlıklı makalede de bu bitkinin Amerika'da tanınmasını sağlayan Eugene Stanley'in yürüttüğü zirai faaliyetler anlatılmıştır. Çocukluğundan itibaren bahçesinde yetiştirdiği soya fasulyesini pazarlarda satarak sermaye biriktiren Stanley'in hayatı, kurduğu fabrikalarla bir başarı hikâyesine dönüşmüştür. Ancak Çin'den gelen bir misyonerin verdiği tohum ile başlayan hikâye, soya fasulyesinin ABD'nin iç pazarını hareketlendiren besin kalemlerinden biri haline gelmesiyle kişiselliği aşmış ve toplumsal bir boyut kazanmıştır.

Kitap içerisinde yukarıda üçüne değinilen irili ufaklı pek çok makale ile ABD'de ziraat alanında yapılan yatırımlar ve kaydedilen gelişmeler aktarılmıştır. Ege hemen her makalede dipnotlarla, parantez içi açıklamalarla ya da sonda yaptığı değerlendirmelerle benzeri bir girişimin Türkiye'de de gerçekleştirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Nitekim hem hayvanlar hem de toprak için yararlı olduğu keşfedilen bir bitki türünü anlatan "Ziraat Dünyasının Yeni Mucizesi: Kudzu Otu" başlıklı makalenin ardından söyledikleri ilgi çekicidir:

İşte Amerika ziraat aleminin baş döndürücü sür'at, vüs'at, mükemmeliyet harikalarından bir numune daha!.. Bütün bu hudutsuz planlar üzerinde çalışan insanlar işlerinin icap ettirdiği kadar geniş araziye sahip vatandaşlardır. Eğer aziz vatanımızda hakiki bir ziraat medeniyeti kurmak azminde isek her şeyden evvel evlatlarımızı üzerlerinde yaşadıkları vatan parçalarının ihtiva ettiği hazineleri aramağa, bulmağa, yeni yeni imkânlar peşinde koşmağa, vatanımızı kendi azim ve iradeleriyle ilim ve irfan kudretiyle adım adım fethetmeğe alıştırmalıyız. Türk vatani şimdiye kadar topraksız zavallı çiftçiye birkaç dönüm toprak temin etmekle değil, fakat bütün dünyanın en müterakki ziraat sistemlerini her günkü İngilizce neşriyatla takip ederek aziz yurdumuzda bütün bu feyizli mahsulleri yetiştirmeğe gaye ittihaz eden son derece münevver ve azimkâr gençlerin mesaisiyle yükselecektir. (Ege, 1980, s. 65)

Türkiye'nin ziraat konusunda gelişebilmesi için toprak reformuyla sınırlı olmayan bir yolu tarif eden bu sözler, kitap boyunca birbirinden farklı onlarca konunun değinildiği makalelerde ve Ege'nin makalelerle ilgili değerlendirmelerinde ortak olan bir noktaya yeniden işaret etmektedir. Ege, kaleme aldığı telif yazılarında her ne kadar Avustralya ve Yeni Zelanda'dan bahsetmiş olsa da ziraat alanında Türkiye'ye model olarak daha çok ABD'yi sunmuştur. Bir önceki bölümde değinilenler doğrultusunda kendi içerisinde anlaşılır olan bu durum, Ege'nin ABD'yi dünya üzerinde üstlendiği öncü rol, insanlarına sağladığı refah ve kendi içerisinde tesis ettiği huzur yanında, kaydettiği zirai gelişmelerle de olumladığını göstermektedir. Diğer taraftan gelişmeleri yakından takip edecek, okuduklarını hayata geçirecek bilgili ve azimli gençlere ihtiyaç duyulduğundan bahsetmesi ise Prens'in dile getirdiği 'sahip oldukları toprağı silah kuvvetiyle değil de saban kuvvetiyle şenlendirecek gençler' söyleminin bir devamı olarak alınmalıdır. Bu çerçevede Bir *Meslek-i İçtimaî* temsilcisi olarak Ege, bireyci toplum yapısına geçişin ziraat alanında yapılacak atılımlarla gerçekleşeceğine ve bu konuda temelde Anglosakson medeniyeti üyelerinden ABD'nin örnek alınması gerektiğine inanmış, ülke nüfusunun çoğunluğunu barındıran kırsal bölgelerin ise yapısal değişimin ana mekânları haline, genç kuşakların öncülüğünde geleceğini düşünmüştür.

Yapısal değişimin sağlanmasında genç kuşaklara verilen sorumluluk, eğitim konusunun da detaylı olarak ele alınmasına neden olmuştur. Prens Sabahattin'in, *Science Sociale* ekolünün temsilcilerinden Edmond Demolins'in çalışmaları çerçevesinde eğitime, İngiltere'nin yapısal özelliklerinin Osmanlıya aktarılmasını ve yaygınlaştırılmasını sağlayacak bir araç anlamını yüklediği görülmektedir. Prens, Osmanlıda Batılılaşma hareketleriyle Fransız eğitim sistemi örnek alınarak kurulan okulları, ağırlık verdikleri kuramsal anlayış nedeniyle eleştirmiş ve eğitim aracılığıyla kendisine ve yeteneklerine güvenen girişimci

bireylerin yetiştirilmesinin esas olduğunu savunmuştur. Bu noktada ideal olarak işaret ettiği bireyci anlayış ve bu anlayışın kaynağı olan İngiliz eğitim sistemi doğrultusunda faaliyet gösteren okullara öğrenci gönderilmesini, Osmanlının sahip olduğu kamucu toplum yapısından sıyrılmanın ilk adımı olarak görmüştür. Nitekim Demolins'in Fransa'da kurduğu L'Ecole Des Roches'a ya da benzeri okullara öğrenci gönderilmesi üzerinden sarf ettiği şu sözler, Osmanlıya yönelik eğitim ve dolayısıyla değişim planlarını özetler niteliktedir:

İşte bu usüldeki müesseselerin her birinde sekiz on küçük talebemiz bulunmalı; faal ve istidatlı genç muallimlerimiz de bu talebelerin Türkçe derslerinin mesuliyetini almak sureti ile bu mekteplerde çocuklarımıza nezaret vazifesi ile bulundurulmalı. Bunun büyük bir faidesi daha var. Ki üç sene küçüklerimize muallim sıfatıyla (Roches) daki gibi bir mektepte yaşayacak gençler, (Hususiyetçi Teşekkül)'ü halk eden terbiyeyi yakından görmüş, onu bizzat yaşamış olacaklar. İki üç senelik bir ikametden sonra aynı terbiyeyi kendi memleketimizde tatbik etmek üzere Türkiye'ye avdet etmeden evvel de İngiliz ve Birleşik Amerika mekteplerini de ziyaret ederler. Avrupa'nın diğer mektepleri hakkında da bir fikir edinebilirlerse muhtaç olduğumuz muallim ve mürebbileri az zamanda kısmen ve esaslı bir şekilde elde ederiz. Fakat teşebbüs-i şahsinin hususi hayatımıza mihver olabilmesi için hazırlığımızı daha büyük çapta tutmalıyız. (Prens Sabahattin, 1977, s. 223-224)

Özümseyecekleri bireyci tarzı, öğrencilerin kırsal bölgelerde kuracakları çiftliklerle ve onlara refakat edecek öğretmenlerin ise açacakları okullarla Osmanlıya yansıtacaklarını planlayan Prens'in sahip olduğu bakış açısı, Ege'nin kendi dönem koşulları içerisinde belli oranlarda hayata geçirdiği bir ideal olmuştur. Bu çerçevede 1953 yılında kurduğu Erenköy Güneş Koleji ile Ege, Demolins'in İngiliz eğitim sistemini model alarak açtığı okulları 'içeriye' uygulamak isteyen ancak imkân bulamayan Prens'in yarım bıraktığını tamamlama çabasında olmuştur. Prens'in fikirlerinin takipçisi olmaktan öte, hayatını onun fikirleri üzerine kurmak olarak tanımlanabilecek bu durum, Ege'nin başka insanların da hayatında aynı etkiyi yaratabilmek amacı ile hareket etmesini sağlamıştır. Söz konusu amaç doğrultusunda eğitim konulu telif ve tercüme pek çok yazı kaleme alan Ege'nin, bireyci bir eğitim anlayışının ülkede yerleşmesi için sadece inisiyatif sahibi kişilere değil, bu anlayış çerçevesinde yetişmesini istediği çocuklara da seslendiği görülmektedir.

Ege'nin kaleme aldığı telif ya da tercüme gazete ve dergi makalelerine bakıldığında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan "Amerikan Meslek Mektepleri Yeni Fabrikalarda Çalışmak Üzere 750.000 Mütahassıs İşçi Yetiştiriyor" (19 Haziran 1941) ve *Hür Fikirler* mecmuasında yayımlanan "Altmış Beş Yaşından Sonra Yeni Vazifelerine Başlayan Amerikalı Profesörler" (C.1, S. 8, Haziran 1949) başlıklı makaleleri dikkat çekmektedir. İlk makalede, ABD'de savaş koşullarında savunma sanayii sektörünün yaşadığı vasıflı işçi açığı krizi ve bu krizi aşmak için yapılanlar anlatılmıştır. Ege, Mesleki Eğitim Teşkilatı'nın koordinatörlüğünde okullarda ve fabrikalarda günün 24 saatine yayılan yoğun bir eğitim faaliyetiyle vasıflı işçi açığının bir senede nasıl kapatıldığına dair bilgi vermiştir. Ayrıca her işçinin masasında yazılı olan, "Muhakkak bu harbi kazanacağız. Harbin istikbalini kurtarmak benim vazifemdir. İşimi azami dikkatle yapmak, demokrasi davasına şahsen yapabileceğim en büyük hizmettir." (Ege, 1941c, s. 2) sözleriyle savunma sanayiinde ilan edilen seferberliğe, eğitim alanındaki seferberliğin eşlik ettiğini vurgulamıştır. Tercüme olan ikinci makalede ise California Üniversitesi Hasting Hukuk Fakültesi'nde kurulan '65 Yaş Kulübü'nün ele alındığı görülmektedir. ABD'nin tüm üniversitelerinde uygulanan profesörlerin 65 yaşından sonra emekli edilmeleri kuralının tersine, bu okul sahip olduğu personel açığını farklı üniversitelerden emekli olmuş hukuk profesörlerini kendi bünyesinde toplayarak karşılamaktadır. Bilim aracılığıyla insan ömrü uzatılmaya çalışılırken fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı durumdaki insanların yaşlarından dolayı işlerinden uzaklaştırılmalarının doğru olmadığı savunulan makalede, tecrübeli profesörlerin Hasting Hukuk Fakültesi öğrencilerine daha yararlı olduğu ve fakültenin öğrenci sayısının da kısa sürede arttığı anlatılmıştır. Ege, makalenin sonunda 1940 yılında uygulanmaya başlanan ve 'The Hasting Plan' ismi verilen bu sisteme övgülerde bulunmuştur:

Demokratik hayat felsefesinin hüküm sürdüğü muhitlerde insanların ne büyük bir hürriyete sahip olduklarını bu küçük misalde bir kere daha görmüş oluyorum. Bir üniversite dekanının, müessesesinin yükselişi yolunda makul telakki ettiği bir kararı almasında ve onu mevkiî tatbika koymasında tamamen serbest oluşu, böyle bir kararın tatbikinden dolayısıyla muhiti içtimaiye ne büyük kıymetler kazandırmaktadır... (Ege, 1949, s. 327)

Bu sözlerle Ege, katı bir merkezîyetçiliğin bulunmaması ve bireylerin imkân derecesinde serbest karar alabilmelerinin desteklenmesi açısından ABD'yi demokratik olarak nitelendirmiştir. Ayrıca her iki makaledeki örnek durumlar üzerinden 'içeriye', ABD'nin beliren ihtiyaçlar karşısında hızla harekete geçip kısa sürede çözüm üretebilecek bir eğitim politikasına sahip olduğunu gösterdiği söylenmelidir.

Ege, eğitim konusunda gazete ve dergi makaleleri yanında çevirmen olarak bir kitaba da imza atmıştır. 1948 yılında yayımlanan kitap, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 1947 yılında aldığı bir kararla Eğitim Enstitüleri Yayınları serisinden çıkmıştır. *Amerika'da Yeni Terbiye Cereyanları* ismini taşıyan çalışmanın *Önsöz*'ünde Ege, Amerikan eğitim sisteminin Almanya ve Fransa gibi ülkelerin eğitim sistemlerine göre taşıdığı üstünlüğü şu sözlerle ifade etmiştir:

Bugünkü Amerika'nın astronomik rakamlarla ölçülen zenginliğini yaratan, her sahadaki büyük başarılarını sağlayan en başlıca sebep ise; hiç şüphesiz ki Amerikan terbiyecilerinin vatanlarının her köşesinin ihtiyaçlarına uygun, her genç vatandaşın, her mini mini yavrunun ruh ve beden kabiliyetlerinin gelişmesine imkân verecek bir tarzda inkişaf ettirdikleri bir terbiye felsefesidir. Amerikan terbiyecilerinin düşüncelerine göre terbiye sistemi her gencin arkasına giydirilecek hazır elbise değil, fakat her insanın hastalığının cinsine, nev'ine, her hastanın bünyesine göre verilecek bir doktor reçetesidir. (Ege, 1948, s. I)

44 makaleden oluşan kitapta, ABD'nin 'farklı ihtiyaçların varlığını göz önünde bulunduran' çoklu eğitim sistemi hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Bu çerçevede "Amerika'da Çiftçi Çocuklarının 4-H Kulüpleri", "Amerika'da Çocuk Esirgeme Kurumları Nasıl Çalışıyor?", "Müstesna Çocuklar İçin Okul", "Amerika'da Haylaz ve Suçlu Çocukları Yola Getirmek İçin Kurulan Açık Hava Kampları" başlıklı makalelere daha yakından bakmak, kitaba dair malumatı arttıracaktır.

İlk makalede, ABD'deki çiftçi çocuklarının katılımıyla ülke genelindeki üye sayısı 3 milyona ulaşan bir gençlik teşkilatı olarak 4-H Kulüpleri anlatılmıştır. İsmi İngilizce kalp, baş, sağlık ve el kelimelerinin ilk harfini simgeleyen kulüp, tarımda makineleşme nedeniyle şehre göç etme eğilimindeki genç Amerikalıların topraklarında kalıp çiftçilik yapmaya devam etmelerini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Kulüp çatısı altında eğitimcilerin gösterdiği bilimsel tarım metotlarını uygulayıp ailelerine yardımcı olmaya çalışan gençler, devletten ya da özel kuruluşlardan aldıkları destekle zaman içerisinde küçük birer girişimci haline gelmişlerdir. Daha kaliteli tohum üretme ve daha iyi cins hayvan yetiştirme olanağı bulan üyeler, yanı sıra düzenlenen çeşitli etkinliklerle sosyalleşme yönünde teşvik edilmekte ve aralarında yakın bir iletişimin kurulmasına imkân sağlanmaktadır. 2. makalede, New York Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 1330 dönümlük arazi üzerinde kurduğu Bowdain Farm School aracılığıyla 16-21 yaş arası kimsesiz erkek çocuklara verdiği ziraat derslerinden bahsedilmektedir. 6 ay boyunca devam eden kurs; toprağı sürmek, tohum ekmek, mahsulü tarladan kaldırmak, modern tarım makinelerini kullanmak, büyük baş hayvan bakımı, sütçülük, tereyağı, peynir ve dondurma yapımı gibi dersleri kapsamaktadır. Gençlerin kursta elde ettikleri donanımla büyük ya da küçük çiftliklerde rahatlıkla iş bulabilecekleri öngörülmekte, hatta bu konuda onlara yardımcı olunmaktadır. 3. makalede, 10 bin üstün zekâlı öğrencinin bulunduğu New York'ta 50'sinin eğitim gördüğü '500 Numaralı Okul' hakkında bilgi verilmiştir. Ortalamanın üstünde bir zekâyaya sahip çocukların sıradan bir müfredatla eğitim görmelerini, insanlık için tamir edilemeyecek bir ziyan olarak gören okul yönetimi; İngiliz, Hollandalı, Musevi, siyah, Alman, Macar gibi farklı etnisite ve inanç

gruplarından Amerikalı öğrencilere ev sahipliği yapmaktadır. En az 130 IQ derecesine sahip bu çocukların fen, mühendislik, sosyal bilimler ve felsefe alanlarında üst düzey bir eğitim aldıkları ve sahip oldukları yeteneklere göre yönlendirildikleri söylenmektedir. 4. makalede ise suç işlemiş 16-19 yaş arası gençlerin cezalarını çektikleri Maliba Kampı anlatılmıştır. Los Angeles ormanlarında kurulmuş olan bu kampta, suçluların açık havada 5 gün boyunca 8 saat çalışarak hem barınma ve yiyecek-içecek ihtiyaçlarını karşılamalarına hem de para biriktirmelerine imkân tanınmaktadır. Ormanlık arazide uzmanlar eşliğinde yangın çıkabilecek alanların temizlenmesi, kuru dalların toplanması, su depolarının kurulması, araçların girebileceği yolların yapılması, derelerin üzerine köprüler inşa edilmesi gibi iskân işleriyle uğraşan gençler, bir yangın durumunda itfaiyecilere yardım da etmektedirler. Akşamları İngilizce, matematik ve tarih derslerinin verildiği Maliba Kampı'nda, suç işlemiş gençlerin kendilerine olan güvenlerini tekrar kazandıkları ve rehabilite oldukları belirtilmektedir.

Kitabın genelini yansıtan dört makalenin her birinde ABD'de uygulanan ve içinde yaşadıkları sosyal koşullar, sahip oldukları fiziksel-zihinsel yetenekler açısından farklılaşan çocuk ve gençlerin topluma kazandırılmalarına yönelik eğitim modelleri anlatılmıştır. Kitabın *Önsöz*'ünde Ege, bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran ve bunu yaptığı oranda standart bir bakıştan uzaklaşan ABD eğitim sisteminin başarısından bahsetmiş ve bu ülkenin iki dünya savaşından yengiyile çıkmasının arkasında eğitim sisteminin olduğunu söylemiştir. Yanı sıra, Alman ve Fransız eğitim sistemine dair iyi düzeyde bir malumata sahip olunmasına karşın, Amerikan eğitim sistemi üzerinde henüz yeterince durulmamış olduğunu belirtmiş ve kitabı yerli kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla çevirdiğini eklemiştir. Ege'nin sözleri 'içeride' uygulanan Avrupa eğitim modellerine rağmen, Amerikan eğitim modelinin göz ardı edilmemesi ve örnek alınması gerektiği yönünde yorumlanmalıdır.

Ege'nin eğitim konusunda sadece yetişkinlere değil, çocuklara da seslenme amacında olduğuna daha önce değinilmişti. Bu bağlamda Ege'nin benimsediği eğitim anlayışı ya da daha genel bir ifadeyle *Meslek-i İctimaî* doğrultusunda, çocuk edebiyatı alanına dâhil kurgu metinler ürettiği görülmektedir. 1988 yılında yayımlanan *Gökyüzünde Kandiller* isimli hikâye kitabı ve 1939 yılında Amerika'da *Turgut Lives in Turkey*, 1985 yılında ise Türkiye'de *İki Kit'a Üzerinde Bir Şehirde Yaşayan Turgut* ismiyle yayımlanan romanı bu alandaki çalışmalarıdır.⁷ Ege girişinde belirttiği üzere hikâye kitabını, 1988 yılının 'Mimar Sinan Yılı' kabul edilmesi nedeniyle kurucusu olduğu Erenköy Güneş Koleji'nin öğretmen ve öğrencilerine armağan olarak kaleme almıştır. (Ege, 1988, s. 3) Kitabın ilk iki başlığı olan 'Şiir' ve 'Mimar Sinan' bölümlerinde Mimar Sinan'ın hayatı ile Türk ve Dünya mimarlığına yaptığı hizmetler anlatılmış, eserlerinin bazılarının isimleri verilmiştir. Kitabın geri kalan kısmında yer alan 'Gökyüzünde Kandiller', 'Ramazan Hazırlığı', 'Yangın Kulesi ve Kapalı Çarşı', 'İlk İftar', 'Karagöz Oyunu', 'Gökyüzünde Peri İncileri' başlıklı bölümlerde ise oruç ayının gelişi nedeniyle Bedri ve Fatma adındaki iki küçük kardeşin ailelerinde, mahallerinde ve şehirlerinde şahit oldukları Ramazan telaşı konu edinilmiştir. Ege; Kapalıçarşı'da yapılan

⁷ Ege'nin 1980 yılında yayımlanan *Ziraat Âleminde Büyük Terakkiler ve Bu Muvaffakiyetlerden Alacağımız Dersler* kitabının başında yer verilen bibliyografyada, '**Kitap Halinde Neşredilmeye Hazırlanan Eserleri**' ibaresi altında, **Çocuk Edebiyatı (Meslek-i İctimaî gözüyle hazırlanmış roman ve piyesler)** ifadesi de yer almaktadır. 1985 yılında yayımlanan *İki Kit'a Üzerinde Bir Şehirde Yaşayan Turgut* romanının sonundaki bibliyografyada ise '**Basılmakta Olan Çocuk Piyesleri**' ibaresi altında *Sihirli Mektep Çantası, İstiklal Harbinde Ahmet'in Kahramanlığı, Ankaralı Çoban Çocuğu, Gökyüzünde Kandiller, Pilot Amcaların Bayram Hediyelediği, Hollandalı Çocuğun Sevgili Çini Sobası* isimli kitaplar ile daha net bir bilgi verilmektedir. Ancak 1988 yılında yayımlanan *Gökyüzünde Kandiller* dışında, yukarıda ismi anılan metinlerin basılıp basılmadığına dair bir malumat edinilememiştir. Bu hikâye kitabının sonunda yayımlanan bibliyografyada da diğerlerinin ismine yer verilmemiş olması, basılmadıkları yönündeki kanaati pekiştirmiştir. Bu nedenle Ege'nin çocuk edebiyatı alanında iki çalışmasının olduğu kabul edilmiştir.

alışveriş, Mimar Sinan'ın inşa ettiği Süleymaniye Camii'ni ziyaret ve geleneksel Ramazan eğlenceleri ile İstanbul şehrinin hareketli geçen bir ayını çocuk kahramanları aracılığıyla tasvir etmiştir. Kitabın genelinde ise İstanbul'un tarihi mekânları ve Ramazan ritüelleriyle ilgili eğitici bir tavır takındığı görülmektedir. Daha az geleneksel bir yaklaşım sergilediği romanında ise Turgut adındaki bir çocuk kahramana ve onun yakınları ile birlikte yaşadığı maceralara yer verilmiştir. Takipçisi olduğu Prens Sabahattin'in eğitim konusundaki düşüncelerini yansıtmaya açıksından ideal bir örnek teşkil eden roman, 'Sevim ve Turgut', 'Yeni Öğrenci', 'Kapalı Çarşı ve Camiler', 'Bir Macera', '19 Mayıs Bayramı', 'Sami'nin Sırrı', 'Yeni Alfabe', 'Kartal Bostanlarında Çalışma', 'Yoğurt Fabrikasını Geziş', 'Balıkçı Dalyanı', 'Turgut Esrarı Çözüyor', 'Boğaziçi'nde Transatlantikte', 'Kars'tan Bir Telgraf' başlıklarıyla 13 bölümden oluşmaktadır. (Ege, 1985, VII) Annesi, babası ve kız kardeşiyle Heybeliada'da yaşayan Turgut, başkalarının anlatımıyla ya da birebir yaşayarak her gün yeni şeyler keşfetmekte ve kendisinin ya da yakın çevresinin karşılaştığı problemlere çözüm aramaktadır. Bu bağlamda Turgut'un Ege tarafından, Prens Sabahattin'in çocuk ve gençlerde bulunması gerektiğini düşündüğü özelliklerle donatılmış bir karakter olarak kurgulandığı görülmektedir: Sorumluluk sahibi olma, kendine güven, girişimcilik, farklı deneyimlere açıklık ve değişikliklere kısa sürede uyum sağlama Turgut'un kişilik özelliklerini oluşturmaktadır. Ege, bu özelliklerin Turgut'ta var olmasını okul binası ile simgelenen bir eğitim tarzı üzerinden değil, her anıyla doğrudan hayatın kendisinin bir eğitim alanı olduğunu vurgulayarak açıklamaktadır. Dolayısıyla kendi bahçesinde arkadaşı Sami ile yetiştirdiği sebzeleri satıp para kazanması, 11-12 yaşında olmasına karşın, babasının ona duyduğu güveni boşa çıkarmayıp arkadaşıyla Kapalıçarşı'ya gidip alışveriş yapması ve dönüşte yanlış vapura bindiklerini fark edince soğukkanlılığını koruyarak çözüm üretmeye çalışması kuramsal eğitimin çok ötesinde, bir 'yaşayarak öğrenme' deneyimine işaret etmektedir. Ege kurguladığı romanda, ana karakter Turgut üzerinden bireyci eğitim aracılığıyla yetiştirilen örnek yeni kuşakların resmini çizerken Demolins ve Prens Sabahattin'in fikirlerinin kolayca takip edilebileceği bazı detaylara da yer vermiştir. Bunlardan en göze çarpanı, Turgut'un hem kendi evinde hem de ziyaret ettiği akrabalarının evlerinde zirai faaliyetlerle iç içe bir görüntü sergilemesidir. Keçi ve tavukların bakımı ile ilgilenmesi, onlardan elde ettiği süt ve yumurtaları ailesine vermesi ya da satması, bahçesinde mevsimine göre değişen çeşitlerde sebze yetiştirmesi, Kartal'da yaşayan teyzelerine bostanlarında yardım etmesi doğadan kopuk olmayan, dolayısıyla Anglosakson eğitim modelinin merkezine aldığı pratik hayatla örtüşen bir donanımına sahip olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan Ege'nin romanda, Prens'ten farklı olarak odaklandığı ABD'ye dair de bazı ayrıntılara yer verdiği görülmektedir. Turgut ve ailesinin kaptan olan babaları aracılığıyla Boğaz'dan geçen ve ABD'li turistleri ağırlayan bir transatlantiğe konuk olmaları, Turgut'un kendi yaşıtı bir Amerikalı çocukla sohbet edebilecek kadar İngilizce bilmesi ve onunla kısa sürede geliştirdiği yakın arkadaşlık Ege'nin Türk çocuklarına örnek bir karakter olarak kurguladığı Turgut'u, ABD ile kurulmasını istediği sıcak ilişkilerin hayali bir elçisi olarak konumlandırıldığını anlatmaktadır.

Biri 1988 yılında basılmış bir hikâye kitabı, diğeri ilk defa 1939 yılında yayımlanmış bir roman olarak *Gökyüzünde Kandiller* ve *İki Kıt'a Üzerinde Bir Şehirde Yaşayan Turgut* metinleri, Ege'nin toplumsal ideallerinin şekillendirdiği eğitimci kimliği ile edebi yaratıcılığının kesişmesinin ürünüdürler. Maddi ve manevi değerlerin yeni kuşaklara aktarılması kaygısıyla kaleme alınmış olan hikâye, tarihi mekânlar ve alışkanlıklarla ilgili okuyucuda bir merak duygusu uyandırmaktadır. Bu nedenle Ege'nin, aralarında kitabı adadığı kendi öğrencilerinin de bulunduğu genç kitle karşısında sadece öğretici bir misyon benimsemediği, onları tüm birikimiyle İstanbul şehri ve içinde yaşadıkları toplumu tanımaya da teşvik ettiği söylenmelidir. Dolayısıyla okuma ile sınırlı olmayan harekete geçirici yapısıyla *Gökyüzünde Kandiller*, *Meslek-i İctimai'nin* eğitim alanındaki bazı ideallerini bünyesinde barındırıyor görünmektedir. Ancak *İki Kıt'a Üzerinde Bir Şehirde Yaşayan Turgut*

romanı, Prens Sabahattin'in eğitim alanındaki düşüncelerinin izini sürmek açısından daha elverişli, bu bağlamda söz konusu idealleri kendi içerisinde daha fazla barındıran bir metindir. Ege romanda, *Meslek-i İctimaî* ve dayandığı *Science Sociale*'i edebi bir kurguya dönüştürmüş ve çocukları Prens Sabahattin'in kaynaklık ettiği düşüncelerinin muhatabı haline getirmiştir.

Ege, eğitim konusunda kaleme aldığı telif ya da tercüme gazete ve dergi makaleleri ile kitaplarında, içinde yaşanan toplumun sorunlarına çözüm üreten, her bir çocuk ya da gencin sahip olduğu özelliklere ve duyduğu ihtiyaçlara göre topluma kazandırıldığı bir eğitim anlayışını savunmuştur. Bu idealleri gerçekleştirdiğini düşündüğü ABD'yi, Prens Sabahattin'in bireyci toplum yapısına geçiş için köklü değişimlerin yaşanması gerektiğini savunduğu ziraat alanında olduğu gibi, model almıştır. Bazı metinleriyle eğitim konusunda inisiyatif sahibi olan yetişkinlere seslenmiş, kurmaca olan bazılarıyla ise yapısal değişimin öznesi olarak aldığı çocuk ve gençlere ilham vermeye çalışmıştır. Hem ziraat hem de eğitim alanında Türkiye'nin kat etmesi gereken mesafeleri olduğuna inanan ve geçerli yöntem olarak takipçisi olduğu Prens Sabahattin gibi Anglosakson medeniyetini merkeze koyan Ege, söz konusu iki spesifik alan üzerinden ABD'yi yakından takip etmiş ve telif ya da tercüme metinlerle 'içeriye' doğrudan fikir verme amacıyla olmuştur.

Sonuç Yerine

Nezihat Nurettin Ege, 1918 yılında fikirleri ve 1919 yılında ise kendisiyle tanıştığı Prens Sabahattin'in 'öğrencisi' olmaya yaşamının sonuna kadar devam etmiştir. Bir yandan düzenlenen konferanslarda aldığı görevler ve yürüttüğü yazı faaliyetleriyle hem kendisinin hem de fikirlerinin unutulmamasını sağlamaya çalışmış, diğer yandan onunla ilgili eksik bilgiyi 'vatanseverlik' teması etrafında olumlu bir içerikle tamamlamaya özen göstermiştir. Dolayısıyla bir takipçi olmanın çok daha ötesine geçip yaşamını Prens'in fikirleri çerçevesinde düzenlemiş ve kendisini 'öğretmenine' adamıştır.

Ege, Prens Sabahattin'in ortaya koyduğu ve yaşadığı dönemde yeni bir siyaset ve sosyoloji önerisi olarak değerlendirilebilecek *Meslek-i İctimaî*'sini, kendi döneminin uluslararası koşullarını açıklamak ve mevcut koşullarda Türkiye'nin yapması gerekenleri tartışmak üzere bir yöntem olarak kullanmıştır. 'İçeride' Osmanlı yerine Türkiye Cumhuriyetinin, 'dışarıda' ise iki dünya savaşını yaşamış ve geride bırakmış ABD öncülüğünde bir dünyanın varlığı değişen koşullara işaret etse de *Meslek-i İctimaî*' Ege'nin gözünde geçerli bir yöntem olmaya devam etmiştir. Nitekim Prens Sabahattin'in odaklandığı Anglosakson toplumlar, ziraat ve eğitim konularına o da odaklanmış ve her üç konuda detaylı bir bilgi aktarımı yapıp kendi fikirlerini ortaya koymuştur. Dolayısıyla Ege'nin *Meslek-i İctimaî*'nin ön kabullerini, 'güncel' veriler eşliğinde telif ya da tercüme gazete, dergi ve kitap yazarlığı üzerinden tekrar olumladığı söylenebilir. Anglosakson medeniyetinin üyeleri olarak İngiltere'yi, Avustralya'yı, Yeni Zelanda'yı ve ABD'yi siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan ele alan Ege, her birinin sahip olduğu gelişmişlik düzeyinden övgüyle bahsetmiş ve bu ülkeleri Prens Sabahattin gibi 'içeriye' örnek göstermiştir. Bu bağlamda ziraat ve eğitim alanında yürüttüğü yazı faaliyetleri de ilk konudan bağımsız olmamıştır. Ormancılık, tarım ve hayvancılık temel başlıkları altında özetlenebilecek zirai faaliyetlerde alt yapı ve üst yapı yatırımları, devlet ya da özel sektör tarafından çiftçiye verilen teşvikler ve ileriye dönük planlama ile Anglosakson ülkelerinin nasıl en ileri ülkeler haline geldiklerini ortaya koymuştur. Yanı sıra Anglosakson eğitim anlayışına dair malumatın artırılmasını ve bu anlayışla öğrenci yetiştiren okullar açılmasını istemiş, Türkiye'nin eğitim politikasının ne olması gerektiği ile ilgili farklı önerilerde bulunmuştur. Ege'nin her iki alanda da Anglosakson toplumların uygulamalarını, 'içeriye' fikir vermesi açısından bir model olarak sunduğu görülmektedir.

Ege'nin yürüttüğü yazı faaliyetleri içerisinde en fazla örnek gösterdiği ülke ABD olmuştur. Bunu, kullandığı *Meslek-i İçtimaî* yönteminde Prens Sabahattin'den farklılaştığı tek nokta olarak, dolayısıyla içinde yaşadığı koşulların kullandığı yöntemde yarattığı bir etki olarak düşünmek mümkündür. Ona göre ABD, iki dünya savaşı boyunca Avrupa'nın içine düştüğü siyasi, ekonomik ve sosyal krizlerden uzak durmayı başararak kendisini hem 'içeride' hem de 'dışarıda' güçlü bir biçimde inşa etmiştir. Nitekim bu ülkeyi *Meslek-i İçtimaî*'nin odaklandığı ziraat ve eğitim alanları öncelikli olmak üzere inceleyen Ege, genel olarak olumlama ve 'içeriye' Anglosakson medeniyetinin yeni kaynağı olarak lanse etme tavrını benimsemiştir. Dünyanın ve bağlantılı olarak Türkiye'nin içinde bulunduğu konjonktürün de kolaylaştırdığı bu tavır, Ege'nin farklı türlere ve alanlara yayılmış yazı faaliyetlerinin kesiştiği ortak nokta olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ABD; çiftçilerini yeni yatırımlar, projeler ve sağladığı teknolojik imkânlarla kalkındırmış, aynı zamanda her kesimden çocuk ve gençlerini fiziki ve zihinsel yetenekleri ne olursa olsun topluma kazandırmış bir ülke olarak resmedilmiştir. Ayrıca kendi içinde farklı etnisite ve inanç grupları arasında sağladığı denge ve adaletli gelir dağılımı ise dünyada öncü bir güç haline gelmesini kolaylaştırmıştır. Sunduğu bu perspektif ile Ege hem Türkiye'nin gelişmiş ülkelerin seviyesine ulaşabilmesi için 'ABD'yi keşfederek' yol alabileceği inancını beyan etmiş hem de kendisinin günün koşullarına göre yeniden yorumladığı *Meslek-i İçtimaî*'nin takipçisi olduğunu ortaya koymuştur.

Kaynakça

- Altmış beş yaşından sonra yeni vazifelerine başlayan Amerikalı profesörler, (N. N. Ege, Çev.) *Hür Fikirler*, (Haziran, 1949), 1 (8), 324-327.
- Benet, V. B. (1953). *Amerika*, (N. N. Ege, Çev.) İstanbul: İlim Yayma Cemiyeti Neşriyatı.
- Ege, N. N. (1941a, 23 İkincikânun). 939 harbinin doğurduğu büyük bir ittifak: İngiliz lisanile konuşan bütün milletler birleşeceklerdir, *Cumhuriyet*, 3.
- Ege, N. N. (1941b, 10 Mart). Anglosakson milletlerini tanıyalım: Avustralya ve muazzam zirai istihsalâtı, *Cumhuriyet*, 3.
- Ege, N. N. (1941c, 19 Haziran). Amerikan meslek mektepleri yeni fabrikalarda çalışmak üzere 750.000 mütehassıs işçi yetiştiriyor, *Cumhuriyet*, 2.
- Ege, N. N. (1948). Önsöz. *Amerika'da yeni terbiye cereyanları*, (N.N. Ege, Çev.) İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Enstitüleri Yayınları.
- Ege, N. N. (1985). *İki kıt'a üzerinde bir şehirde yaşayan Turgut*, İstanbul: Erenköy Güneş Neşriyatı.
- Ege, N. N. (1988). *Gökyüzünde kandiller*, İstanbul: Erenköy Güneş Neşriyatı.
- Eski dünyada kapitalizm iflas etmemiştir fakat kapitalistler kapitalizmi iflasa sürüklemişlerdir, (N. N. Ege, Çev.) *Hür Fikirler*, (Eylül 1949), 1 (11), 579-586.
- Hard, W. (1949, Haziran). Amerika'nın senelik milli varidatı vatandaşlar arasında ne suretle taksim edilmektedir?, (N. N. Ege, Çev.) *Hür Fikirler*, (Haziran 1949), 1 (8), 316-323.
- Prens Sabahattin. (1965). *Türkiye nasıl kurtarılabilir?*, İstanbul: Elif Yayınları.
- Prens Sabahattin. (1977). Türklerin medeniyet âleminde kaydettikleri terakkiler, *Prens Sabahattin: Hayatı ve ilmi müdafaaları*. Ege, N. N. (Haz.). İstanbul: Güneş Neşriyatı, 57-70.
- Prens Sabahattin. (1977). Prens Sabahaddin'in Anadolu'daki milli müdafaa hareketlerine karşı gösterdiği alâka ve Kütahya mağlubiyeti üzerine Ankara'ya göndermiş oldukları telgraf, *Prens Sabahattin: Hayatı ve ilmi müdafaaları*. Ege, N. N. (Haz.). İstanbul: Güneş Neşriyat, 417.
- Prens Sabahattin. (1977). Bir tebrik telgrafı, *Prens Sabahattin: Hayatı ve ilmi müdafaaları*. Ege, N. N. (Haz.). İstanbul: Güneş Neşriyat, 418-419.

-
- Prens Sabahattin. (1977). Meslek-i içtimaimiz nasıl tatbik edilebilir? Türkiye’de yeni bir medeniyet, *Prens Sabahaddin: Hayatı ve ilmi müdafaaları*. Ege, N. N. (Haz.). İstanbul: Güneş Neşriyat, 217-235.
- Taşdiken, M. (1986). Nesillerin mirası: Nezahat Nurettin Ege, *Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı-1986*, Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 572-577.
- Ziraat âleminde büyük terakkiler ve bu muvaffakiyetlerden alacağımız dersler*. (1980). Ege, N. N. (Haz.). İstanbul: Güneş Neşriyat.
- Büyük Türk Vatanseveri Sabahattin Beyin Ölümü, *Vatan*, (1949, 1 Temmuz), 1.
Prens Sabahattin Hakkında Bir Konferans Verildi, *Milliyet*, (1954, 4 Nisan), 2.
-